ئایا دروستە وانەی ئایینی داسەپێنرێت بەسەر سیستمی خوێندندا ... شیرین عەبدوڵا

ئەمە بابەتێکە گفتوگۆی زۆری لەسەر کراوە، هەڵبەتە لە ئێستا کاتیکي گونجاو تر نیە بۆ کردنەوەی ئەم دایەلۆگە لە کاتێکدا کە عیراق لەبەردەم گۆڕانکاری ڕیشەییدایە بەتایبەتی لەسەرهەڵدانی خۆپیشاندانە جەماوەریەکانی ئۆکتۆبەری (٢٠١٩) وە.

پێش ئەوەی تەنانەت بچینە ناو باسەکەوە، هەندێک پرسیارمان بۆ دێتە پێشەوە:

ئەگەر بڕیاردرا وانەی ئایین بخرێتە سیستەمی خوێندنەوە ئایا کام ئایینە هەڵ دەبژێریت؟ ئایینی زۆرینەی دانیشتوانی وڵاتەکە؟ ئەی "کەمایەتیەکان" چی؟

ئەگەر ئەمە باس لە کۆمەڵگایەکی مەدەنی دەکەین کە تیایدا مافی هەمو تاکەکان پارێزراو بێت ئایا هەمو مناڵان مافی فێر بونی ئایینی فامیلیەکانی خۆیانیان بە شێوەی ڕەسمی لە مەکتەبدا نیە؟ وە ئەگەر هاتو ئەمەشمان کرد و هەمو ئایینەکانی وڵاتەکەمان خستە ناو سیستەمەکەوە، ئەی ئەوانەی کە بێ باوەڕن و بێ دینەکان و ئاتایستەکان و بیر ئازادەکان و...؟

ئەگەر بابەتەکە دەربارەی فێرکردنی ئاینە وەک باوەڕ و شێوە بیرکردنەوەی کەسەکان ئایا زەروور نیە مەشکی مناڵەکانمان دەوڵەمەند بکەین و هەموو جۆرە باوەڕەکانیان پێ بناسێنین و لەوانەش بێ دینیەکان بە ئەوەی فکر ڕۆشنی و باوەڕ بە خۆبونیان تیا بچێنین هەتا توانای بڕیاردانیان هەبێت وە لەوانە بڕیاری هەڵبژاردنی بیر و باوەڕێک کە خۆیان پێیان دروستە دوور لە فشاری کۆمەڵایەتی و پێشداوەری؟

بە بڕوای من لایەنە نەگەتیڤەکانی داسەپاندنی وانەی ئاینی بەسەر سیستمی خوێندندا لە لایەنە پۆزەتیڤەکانی زیاترە:

یەکێک لەو لۆژیکانەی کە دەتەوە ئەوەیە کە زۆربەی ئایینەکان باس لە خۆشەویستی و یارمەتی دانی یەکتری و بەزەیی و هەندێ خەسلەتی تری لەو بابەتانە کە گومان لە باشیاندا نیە بە سەر کەسایەتی منال بەڵام لە هەمان کاتدا دەبینین هەمان ئەم ئاینانە چیرۆک و وانەی یەکجار دەندانە و سامناک لە توندوتیژیدا دەگێڕنەوە کە تا ئێستاش لایەنگرانیان (و بە تایبەتی کە ئاین و سیاسەت تێکەڵ دەبن)

پڕوپاگەندەی بە دەکەن و لە ژیانی ڕۆژانەیاندا پەیڕەوی دەکەن، ئەمەش دەبێتە هۆی سەر لێشێواوی لای منداڵان و قورسی تێگەیاندنی مناڵەکان لەبەر ئەو هەموو ناکۆکیانە.

با واز لە کوشتار و توندوتیژیش بهێنین، ئایا چۆن منداڵێک قەناعەت پێ دەکەیت کە دایکی ئەو (کە لە ڕوانگەی منداڵەکەوە گرنگ ترین کەسە لە هەمو جیهاندا) بە نیوە ئینسانێک دەژمێردرێت لە ڕوانگەی ئایینەکەوە؟ وە چۆن تێی دەگەیەنیت کە باوکی ئەو بۆی هەیە بە ئارەزوی خۆی دەست درێژی بکاتە سەر دایکی و سوکایەتی بە خۆی و خانەوادەی بکات و ئەگەر دەنگی ناڕەزایەتی هەڵبڕی ئەوا بە هەزاران شێوە کۆمەڵگا پێش یاسا حوکمی بەسەردا دەدات؟ وە چۆن ئەو ناکۆکیە ڕوون دەکەیتەوە کە هەموو کردەوەکانت لەسەر زەمین بۆت نوسراوە، تەنانەت پێش لەدایک بوونیشت، کەچی لەگەڵ ئەمەشدا لە "ئەو دنیایەی تردا" بە ئاگری هەتاهەتایی سزا دەدرێت؟ ئەگەر "پەروەردگار" بۆی نوسیویت کەواتە سزای هەتاهەتایی بۆچی؟

ئایا ئەمانە هەموی ناکۆکی نیە کە زەحمەتە هەر کەسێکی پێ قەناعەت بکەیت؟

لێرەدا دێمە سەر پرسیارێکی تر کە بەرەوڕوومان دەبێتەوە، ئایا لە کام تەمەنێدا ئەم وانەیە دەست پێ بکات؟ و ئەمەش خۆی باسێکی قووڵە لێرەدا شوێنی ئەوەمان نیە. بەڵام ئەوەی کە دەبینرێت زۆربەی لایەنگرانی وتنەوەی وانەی ئایینی لە خوێندنی گشتیدا پێیان باشە لە تەمەنێکی زووەوە دەست پێبکات، و ئەمان زیاتر داوا دەکەن ئایینی تایبەتی خۆیان بووترێتەوە نەک ئایینەکانی تر. ئەمەش پەرەپێدانی مەزهەب پەرستی و قووڵ کردنەوەی تایفە گەرایی لە لای منداڵان بە دوای خۆیدا دەهێنێت پێش ئەوەی چاویان بە دنیا بکرێتەوە و بزانن باسەکە چیە.

زۆربەی مندال شتێک لە بیروباوەڕ و ئاینی کەسوکاریان (وەیان بە ئایینی) لەمناڵیەوە وەردەگرن و بەو پێیەی کە ئەگەر هەڵگری ئاینێک بیت یان نا کارێکی تایبەتە بە تاکەکان ومافی ئەوەیان هەیە بە ئازادی وهۆشیارانە بڕیاری لەسەر بدەن، بە ڕای من مندال بە تایبەتی هەتا دوای قۆناغی سەرەتایی خوێندن، بە تەواوی ئامادەیی نیە بۆ تێگەیشتنی و ردەکاری ئاینەکان (و لەگەڵیشیانا بە دین بوون) و چەندەها پرسیاری تر لە سەر بوون و نەبوون. بەڵام لە تەمەنێکی زۆر زووەوە توانای تێگەیشتنی ڕەوشتە مرۆڤایەتیەکانی وەک خۆشەویستی و بەزەیی و یەکسانی و قبوڵ نەکردنی ستەم و ناعەدالەتی..هتد هەیە لەدەرەوەی قاڵبی ئەم دین و ئەو مەزهەب. لێرەدا ئەوەی کە منداڵ زیاتر توشی سەر لێ شێواوی دەکات ئەوەیە کە خانەوادەکان بیروباوەڕی خۆیان دەسەپێنن وەک تەنها ئەوان ڕاستبن و

نەفی هەمو بیروباوەڕێکی کە دەکەنەوە. لەگەڵ چاو کردنەوەیەدا منداڵەکە بۆی دەردەکەوێت کە لە نێو هاوڕێیانیدا و لە ناو کۆمەڵگای دەرەوەدا بیروڕای جیاواز هەیە کە لەوانەیە ستانداردە کۆمەڵایەتییەکانیان جیاوازییەکی ئەو تۆی نەبێت، لێرەدا منداڵ توشی سەر لێ شێواوی دەبێت وە لەوانەیە متمانەی بە کەسوکارەکەی خۆی و پرنسیپەکانیان نەمێنێت.

لەلایەکی ترەوە ئەگەر ئامانج لە فێر کردنی ئاینی لە قوتابخانەدا ئەوە بێت خەسڵەتی مرۆڤایەتی بچێنین و منداڵ لە سەر بیر کردنەوە و پیاچونەوە بە کردەوەی ڕۆژانەیاندا و جیا کردنەوەی چاکە و خراپە پەروەردە بکەین ئەوا زۆر ئامرازی فێربوون و شێوەی تر هەیە کە یارمەتیمان دەدات ئەم کارەکتەرە باشانە و چەندەها سیفاتی تری وەک ڕێز گرتنی بەرامبەر و بڕوا بە خۆ بوون و وەستانەوە بە ڕووی ستەم و ناعەدالەتیدا.. وە مێژوی نزیک و دوور، و تەنانەت لە ژیانی ڕۆژانەی ئێستاماندا کە نزیک ترین نمونە ئەوەیە کە لە مەیدانەکانی ڕاپەڕیندا لە شارەکانی عیراق دەیبینین لە ئۆکتۆبەری (٢٠١٩)ەوە، پڕە لە چەندین چیرۆک و پاڵەوانێتی واقیعی و ڕاستی و بەرزترین بەها ئینسانییەکان، ئیتر پێویست ناکات بگەڕێینەوە بۆئاینەکان و چیرۆکە خەیاڵییەکان.

جگە لەمانە، فەرز کردنی بیروڕای خۆمان بەسەر منداڵەی کوڕ یان کچ دا بە پێشێل کردنی مافیان دادەنرێت و ڕێگرتنە لە بیرکردنەوەیان و بڕیاردان لەسەر باوەڕەکانیان وە ئەمانەش دەبێتە هۆی چەندین کێشەی دەروونی و ئاکامی تر لەسەر شخصیەت و دروست بونیان لە درێژ خایەندا.

لێرەدا بانگەوازێک بۆ دایک و باوکان و خانەوادەکان کە دوور بکەونەوە لە داسەپاندنی دابونەریتی مەزهەبی، بەسەر کوڕان و کچانیاندا بە دروست کردنی نەوەیەکی بیر فراوان کە توانای بڕیاردانی هەبێت دور لە پێشداوەری وبیر تەسکی و تایەفەگەرایی کە وڵاتەکەمان بە درێژایی ١٧ ساڵە بەدەستیانەوە دەناڵێنێت.

ئێمە لە عیراق دا تا ئێستا برینەکانی جەنگی طائیفیمان تیمار نەبووە و لە کۆمەڵگای ڕۆژهەڵاتی ئێمەدا کە گیرۆدەی ئیسلامی سیاسی و باڵادەستی داب و نەریتی عەشایەری و پیاوسالاریە وە تەنانەت لە زۆربەی وڵاتانی بەناو “پێشکەوتو” دا دەبینین چۆن دەسەڵاتەکان دین بەکاردەهێنن وە سود وەردەگرن لە دووبارە دروست بونەوەی ئەم دابونەریتانە وە لە ڕێی ئەمەوە نەک هەر بە کەیلەبونی نیوەی کۆمەڵگا گارانتی دەکەن بەڵکو بە ئاسانی ڕێخۆش کەری بۆ چەندین لە تاوانەکانیان دەکەن و داسەپاندنی قورسترین باری ژیان بەسەر کۆمەڵدا لە ژێر ناوی قەزا و قەدەر و…هتد دا. چەندین جار جیاوازی

مەزهەبی و ڕەگەزی و.. بەرز دەکرێتەوە وەک کارتێکی دەستی دەسەڵات لە هەوڵیاندا بۆ لە بیر بردنەوەی کێشمەکێشی چینایەتی و گۆڕینی بۆ کێشمەکێشی مەزهەبی.

زۆر لە دایەلۆگ و بۆچون هەیە لە سەر هەردولای ئەم بابەتە بەڵام دین وباوەڕ (یان نەبونی) کاری شەخصی مرۆڤەکانە پێویستە ئینسانەکان ئازادی تەواویان هەبێت لە هەڵبژاردنیدا دوور لە پێشداوەری وهیچ فشارێک چ لە لایەن خانەوادەوە و چ لە دامودەزگاکانی خوێندن یان دەوڵەتەوە. ئەم هەڵبژاردنە تەنها کاتێک گونجاو دەبێت کە ئینسانەکان تەواوی ووردەکاری ئەو بیروباوەڕە تێبگەن و بتوانن هەڵیسەنگێنن وە ئەمەش پێویستی بە کامل بونی فیکری کەسەکان هەیە.